

20000 РОКІВ ПІД КРИГОЮ

На одному з урочистих банкетів, що влаштовувалися в обох столицях Австро-Угорської монархії [Австро-Угорська монархія (1867–1918 рр.) — була створена з Австрії та Угорщини. Столицею Австро-Угорської монархії був Відень. Крім того, Угорщина, як складова частина цієї держави, мала свою столицю — м. Будапешт.] на честь видатних північних мандрівників, якийсь шановний мореплавець, під впливом вина, щиро признався, що моряки забули на «Тегетгофі» [«ТЕГЕТГОФ» — корабель австро-угорської експедиції в північних краях (1872–1874 рр.).] свого товариша.

А сталося це ось як. Лікар Кепеш так натер бальзамом обморожені ноги й руки одного матроса, що той аж заснув.

На лихо, корабельний прапорносець, складаючи списки тих, що вирушали в путь, не мав свічки, і помилково ім'я Петра Галиби випало зі списку. Коли через п'ять днів почало світати, капітан помітив, що однієї людини невістачає. А довідалися про це так. На кораблі були метрові свинячі ковбаси. Їх ділили між собою в такий спосіб, що кожен кусав ковбасу лише один раз. Одну ковбасу давали двадцятьом п'ятьом чоловікам (бо людина не відкусить ковбаси більше як чотири сантиметри). Капітан спостеріг, що відколи посідали до човна, чотири сантиметри ковбаси завжди залишаються. Це й свідчило про те, що однієї людини невістачає.

Повертатися до забутого матроса не було рації — той уже, мабуть, помер від голоду й спраги, бо на кораблі не залишилося нічого їстівного.

З Петром Галибою трапилося те, що було вже не з однією людиною, яка, подорожуючи, не прокинулася вчасно.

Вдома сповістили дружину, що Галиба помер, і призначили їй пенсію.

20000 РОКІВ ПІД КРИГОЮ

На одному з урочистих банкетів, що влаштовувалися в обох столицях Австро-Угорської монархії [Австро-Угорська монархія (1867–1918 рр.) — була створена з Австрії та Угорщини. Столицею Австро-Угорської монархії був Відень. Крім того, Угорщина, як складова частина цієї держави, мала свою столицю — м. Будапешт.] на честь видатних північних мандрівників, якийсь шановний мореплавець, під впливом вина, щиро признався, що моряки забули на «Тегетгофі» [«ТЕГЕТГОФ» — корабель австро-угорської експедиції в північних краях (1872–1874 рр.).] свого товариша.

А сталося це ось як. Лікар Кепеш так натер бальзамом обморожені ноги й руки одного матроса, що той аж заснув.

На лихо, корабельний прапорносець, складаючи списки тих, що вирушали в путь, не мав свічки, і помилково ім'я Петра Галиби випало зі списку. Коли через п'ять днів почало світати, капітан помітив, що однієї людини невістачає. А довідалися про це так. На кораблі були метрові свинячі ковбаси. Їх ділили між собою в такий спосіб, що кожен кусав ковбасу лише один раз. Одну ковбасу давали двадцятьом п'ятьом чоловікам (бо людина не відкусить ковбаси більше як чотири сантиметри). Капітан спостеріг, що відколи посідали до човна, чотири сантиметри ковбаси завжди залишаються. Це й свідчило про те, що однієї людини невістачає.

Повертатися до забутого матроса не було рації — той уже, мабуть, помер від голоду й спраги, бо на кораблі не залишилося нічого їстівного.

З Петром Галибою трапилося те, що було вже не з однією людиною, яка, подорожуючи, не прокинулася вчасно.

Вдома сповістили дружину, що Галиба помер, і призначили їй пенсію.

ДОКУМЕНТ, ЯКОГО НЕ МОЖНА РОЗШИФРУВАТИ

Мій вельмишановний друг, штабний лікар Кепеш, у одній цікавій лекції довів, що дикі гуси належать до тих пристрасних мандрівних птиць, які нишпорять по всіх країнах світу. Нерідко тих самих диких гусей, що їх сполохав на околиці Балатону [БАЛАТОН — озеро в Угорщині.] якийсь горе-мисливець, можна зустріти аж на побережжі Льодовитого океану. Навідуються вони й до Америки, перелітаючи з гусячою відвагою через Північний полюс. Десь тижнів шість тому в штаті Квебек один мисливець застрелив дику гуску, й коли почав її обскубувати, то, на превеликий подив, спостеріг, що на хвості тієї гуски на кожну пір'яну була натягнута відрубана порожня цівка іншого пір'я. Коли мисливець познімав цівочки, то в кожній знайшов згорнену тоненьку плівочку бурого забарвлення. Мисливець приніс гуску до міста Квебека й подарував її доктору Смоллісу — відомому природознавцю.

Доктор Смолліс відразу второпав, у чому справа. Ця дика гуска — поштова. А ті бурі, немов забруднені, плівочки, вкладені в пір'яні цівки, не що інше, як тоненькі листки колодію, на яких сфотографовано якийсь документ.

Вченому-природознавцю не важко було, за допомогою мікроскопа, перенести текст на білий папір. Та яким був розпач Смолліса, коли він не зміг упізнати в документі мови жодного із знайомих йому народів.

«Можливо, це одна з мов Індії, — вирішив доктор Смолліс. — Такі довгі слова складають тільки в Східній Індії».

Доктор Смолліс переписав усі записки й переслав їх Науковому товариству в Калькутті, а крім того, мовознавчим товариствам у Мехіко і Ріо-де-Жанейро. Та вони теж не змогли розшифрувати документи й переслали їх іншим науковим товариствам. Так опинились ці таємничі записки в Пекіні, Санкт-Петербурзі і, нарешті, в Гельсінгфорсі. А з Гельсінгфорса, з огляду на спорідненість фінської та угорської мов, їх направили в Будапешт. У Будапешті ці документи потрапили в

ДОКУМЕНТ, ЯКОГО НЕ МОЖНА РОЗШИФРУВАТИ

Мій вельмишановний друг, штабний лікар Кепеш, у одній цікавій лекції довів, що дикі гуси належать до тих пристрасних мандрівних птиць, які нишпорять по всіх країнах світу. Нерідко тих самих диких гусей, що їх сполохав на околиці Балатону [БАЛАТОН — озеро в Угорщині.] якийсь горе-мисливець, можна зустріти аж на побережжі Льодовитого океану. Навідуються вони й до Америки, перелітаючи з гусячою відвагою через Північний полюс. Десь тижнів шість тому в штаті Квебек один мисливець застрелив дику гуску, й коли почав її обскубувати, то, на превеликий подив, спостеріг, що на хвості тієї гуски на кожну пір'яну була натягнута відрубана порожня цівка іншого пір'я. Коли мисливець познімав цівочки, то в кожній знайшов згорнену тоненьку плівочку бурого забарвлення. Мисливець приніс гуску до міста Квебека й подарував її доктору Смоллісу — відомому природознавцю.

Доктор Смолліс відразу второпав, у чому справа. Ця дика гуска — поштова. А ті бурі, немов забруднені, плівочки, вкладені в пір'яні цівки, не що інше, як тоненькі листки колодію, на яких сфотографовано якийсь документ.

Вченому-природознавцю не важко було, за допомогою мікроскопа, перенести текст на білий папір. Та яким був розпач Смолліса, коли він не зміг упізнати в документі мови жодного із знайомих йому народів.

«Можливо, це одна з мов Індії, — вирішив доктор Смолліс. — Такі довгі слова складають тільки в Східній Індії».

Доктор Смолліс переписав усі записки й переслав їх Науковому товариству в Калькутті, а крім того, мовознавчим товариствам у Мехіко і Ріо-де-Жанейро. Та вони теж не змогли розшифрувати документи й переслали їх іншим науковим товариствам. Так опинились ці таємничі записки в Пекіні, Санкт-Петербурзі і, нарешті, в Гельсінгфорсі. А з Гельсінгфорса, з огляду на спорідненість фінської та угорської мов, їх направили в Будапешт. У Будапешті ці документи потрапили в

редакцію газети «Гон» [«ГОН» — «Вітчизна».] , і тут їх виставили для огляду.

Редакторів у цій редакції було завжди багато, і кожний на чомусь розумівся. Були такі, що знали по-англійськи, по-французьки, по-польськи, по-італійськи, по-іспанськи, по-грецьки, по-турецьки, по-персидськи — не полічиш навіть, з кількома мовами вони були обізнані, однак мови тих записок ніхто не розумів.

На щастя, тут працював один чоловік, якого звали Шандором. Він був найпотрібнішим членом редакції, бо подавав найбільше рукописів. Без нього навіть не можна було почати редагування номера.

Одного разу, коли ми всі сушили голови над розв'язанням загадки, він тільки глянув на нас і посміхнувся:

— Погляньте, панове! Адже це написано пташиною мовою! Так юнаки шифрують свої записки, вписуючи до кожного складу ті ж самі букви. Перший рядок треба читати: «Щоденник Петра Галиби, написаний під кригою».

От і розгадали! Розгадали те, чого не вдалося зробити жодній із наукових академій світу! Але тепер, коли ми вже розшифрували таємничий документ, то з рук його не випустимо. Щоденник забутого на «Тегетгофі» матроса надрукуємо перші.

ПРИБОРКУВАЧ БІЛИХ ВЕДМЕДІВ

Прокинувшись, я відчув, що на кораблі нікого немає. Гукав я своїх товаришів, лікаря, капітана — ніхто не озивався.

Мене, певно, забули тут.

У розпачі обнишпорив я весь корабель, але ніде не залишилося ані шматочка печива, ані консервів. Та бодай би забули тут хоч пляшку токайського. Життя моє під загрозою: коли не їстиму — помру з голоду, коли не питиму токайського помру від цинги.

редакцію газети «Гон» [«ГОН» — «Вітчизна».] , і тут їх виставили для огляду.

Редакторів у цій редакції було завжди багато, і кожний на чомусь розумівся. Були такі, що знали по-англійськи, по-французьки, по-польськи, по-італійськи, по-іспанськи, по-грецьки, по-турецьки, по-персидськи — не полічиш навіть, з кількома мовами вони були обізнані, однак мови тих записок ніхто не розумів.

На щастя, тут працював один чоловік, якого звали Шандором. Він був найпотрібнішим членом редакції, бо подавав найбільше рукописів. Без нього навіть не можна було почати редагування номера.

Одного разу, коли ми всі сушили голови над розв'язанням загадки, він тільки глянув на нас і посміхнувся:

— Погляньте, панове! Адже це написано пташиною мовою! Так юнаки шифрують свої записки, вписуючи до кожного складу ті ж самі букви. Перший рядок треба читати: «Щоденник Петра Галиби, написаний під кригою».

От і розгадали! Розгадали те, чого не вдалося зробити жодній із наукових академій світу! Але тепер, коли ми вже розшифрували таємничий документ, то з рук його не випустимо. Щоденник забутого на «Тегетгофі» матроса надрукуємо перші.

ПРИБОРКУВАЧ БІЛИХ ВЕДМЕДІВ

Прокинувшись, я відчув, що на кораблі нікого немає. Гукав я своїх товаришів, лікаря, капітана — ніхто не озивався.

Мене, певно, забули тут.

У розпачі обнишпорив я весь корабель, але ніде не залишилося ані шматочка печива, ані консервів. Та бодай би забули тут хоч пляшку токайського. Життя моє під загрозою: коли не їстиму — помру з голоду, коли не питиму токайського помру від цинги.

До того ж мої товариші ще й гвинтівки забрали з собою, не залишивши жодної, щоб я хоч міг захиститися від хижих звірів або застрілити якусь дичину. Адже з гармати ведмедя не вб'єш.

Думка про гармату здалася мені рятівною. Так, гармати залишилися тут! Піду й випалю з усіх по черзі! Може, мої товариші ще не дуже віддалилися! Може, почують постріли й повернуться по мене. З такою думкою я зайшов до тієї частини корабля, де стояли гармати, і тут мало не зомлів від жаху!

Тільки-но прочинив я двері, як до них кинувся велетенський ведмідь. (Певно, він дістався сюди крізь бійницю).

Я впізнав звіра.

То була біла ведмедиця, у якої позавчора я застрілив ведмежатко. Від пострілу на її спині зотліла шерсть, по цій підпалині я й упізнав звіра.

Я з'їв її дитинчатко, тепер вона з'їсть мене.

Переляканий, вбіг я до фізичного кабінету і зачинив за собою двері на засув. Але це надто ненадійний захист. Ведмедиця лапою розтrocить дошку і влізе крізь дірку.

Я загинув. Порятунку немає. Може, знайду хоч якесь полегшення перед неминучою жакливою загибеллю? Але як? Та за допомогою того засобу, що ним лікарі усипляють перед операцією хворих! Вдихну хлороформ! Ось він стоїть у великій флязі. Губка, повна небезпечної рідини, була вже в моїй руці, коли ведмедиця проломила верхню дошку дверей і просунула свою страшну голову, хижо вищиряючи на мене зуби.

«Еге! Чого це мені вдихати отруту? Ковтай її ти!» подумав я і шпурнув губку просто в писк ведмедиці.

В ту ж мить біла ведмедиця очманіла й застигла в щілині дверей. Вона міцно заснула і, певно, бачила солодкі сни — їх зраджувала посмішка на морді та лапище, якою ведмедиця немов збиралася когось пестити.

— Бачиш? — кажу їй. — Тепер ти в моїй владі: я можу відрубати тобі голову, можу здерти з тебе шкуру, а твого м'яса вистачило б мені майже на два місяці. Але я не зроблю цього, бо я угорець: в моїй звичці жити мирно. Мене забули тут. Отже,

До того ж мої товариші ще й гвинтівки забрали з собою, не залишивши жодної, щоб я хоч міг захиститися від хижих звірів або застрілити якусь дичину. Адже з гармати ведмедя не вб'єш.

Думка про гармату здалася мені рятівною. Так, гармати залишилися тут! Піду й випалю з усіх по черзі! Може, мої товариші ще не дуже віддалилися! Може, почують постріли й повернуться по мене. З такою думкою я зайшов до тієї частини корабля, де стояли гармати, і тут мало не зомлів від жаху!

Тільки-но прочинив я двері, як до них кинувся велетенський ведмідь. (Певно, він дістався сюди крізь бійницю).

Я впізнав звіра.

То була біла ведмедиця, у якої позавчора я застрілив ведмежатко. Від пострілу на її спині зотліла шерсть, по цій підпалині я й упізнав звіра.

Я з'їв її дитинчатко, тепер вона з'їсть мене.

Переляканий, вбіг я до фізичного кабінету і зачинив за собою двері на засув. Але це надто ненадійний захист. Ведмедиця лапою розтrocить дошку і влізе крізь дірку.

Я загинув. Порятунку немає. Може, знайду хоч якесь полегшення перед неминучою жакливою загибеллю? Але як? Та за допомогою того засобу, що ним лікарі усипляють перед операцією хворих! Вдихну хлороформ! Ось він стоїть у великій флязі. Губка, повна небезпечної рідини, була вже в моїй руці, коли ведмедиця проломила верхню дошку дверей і просунула свою страшну голову, хижо вищиряючи на мене зуби.

«Еге! Чого це мені вдихати отруту? Ковтай її ти!» подумав я і шпурнув губку просто в писк ведмедиці.

В ту ж мить біла ведмедиця очманіла й застигла в щілині дверей. Вона міцно заснула і, певно, бачила солодкі сни — їх зраджувала посмішка на морді та лапище, якою ведмедиця немов збиралася когось пестити.

— Бачиш? — кажу їй. — Тепер ти в моїй владі: я можу відрубати тобі голову, можу здерти з тебе шкуру, а твого м'яса вистачило б мені майже на два місяці. Але я не зроблю цього, бо я угорець: в моїй звичці жити мирно. Мене забули тут. Отже,

тепер ми з тобою співвітчизники і мусимо жити на цій Землі Франца-Йосифа. Коли б я з'їв тебе, проти мене піднялась би вся твоя рідня, і через те, що я не мав би жодної підтримки, вони з'їли б мене. Давай домовимося: не чіпай ти мене, а я не чіпатиму тебе. Нам треба знайти когось третього, за чий рахунок ми могли б пожитися. Зрозуміло?

Славнозвісний приборкувач звірів Рарей мав таємницю, яку тепер уже розгадано. І найдикіший кінь в його руках за десять хвилин ставав покірним ягнятком. Весь секрет полягав у тому, що Рарей давав коневі вдихнути хлороформу. Це паморочило коня, й коли тварина опритомнювала, то цілком мінялася: почувши запах хлороформу, кінь дозволяв робити з собою що завгодно.

Тепер я випробував дію хлороформу на ведмедеві.

Поводивсь я дуже обережно. Поки ведмедиця була ще запаморочена, одягнув їй на передні лапи величезні матроські зимові рукавиці. Вони позбавили її змоги користуватися пазурами.

Мій експеримент удався.

Коли біла ведмедиця прокинулась, у ній важко було пізнати страшного хижака. Вона почала тихо скавуліти, мов собачатко перед дверима, а коли я підійшов до неї, то ведмедиця лизнула мою руку, подала лапу, і почала тертися мордою об мої коліна. Проте я не здивувався. Якщо страшний дикий кабан міг стати мирною домашньою свинею, то чому ж не могла освоїтися й дика ведмедиця? Вже задалегідь знаю, що мій винахід піде по цілому світу. Уявляю собі, як стада ведмедів будуть пастися в лісах і повертатися в село за ведмежим пастухом, що виграватиме на бубні й сопілці! Влітку господар стригтиме ведмежу шерсть, узимку годуватиме ведмедів кукурудзою. А який попит буде на ведмеже сало та на ведмежі шкури! Ведмедів можна буде впрягати в карету. Справді славним поміщиком вважатиметься той, чия карету на карцагський [КАРЦАГ — місто в південній частині Угорщини.] ярмарок втягнуть чотири білі ведмеді.

тепер ми з тобою співвітчизники і мусимо жити на цій Землі Франца-Йосифа. Коли б я з'їв тебе, проти мене піднялась би вся твоя рідня, і через те, що я не мав би жодної підтримки, вони з'їли б мене. Давай домовимося: не чіпай ти мене, а я не чіпатиму тебе. Нам треба знайти когось третього, за чий рахунок ми могли б пожитися. Зрозуміло?

Славнозвісний приборкувач звірів Рарей мав таємницю, яку тепер уже розгадано. І найдикіший кінь в його руках за десять хвилин ставав покірним ягнятком. Весь секрет полягав у тому, що Рарей давав коневі вдихнути хлороформу. Це паморочило коня, й коли тварина опритомнювала, то цілком мінялася: почувши запах хлороформу, кінь дозволяв робити з собою що завгодно.

Тепер я випробував дію хлороформу на ведмедеві.

Поводивсь я дуже обережно. Поки ведмедиця була ще запаморочена, одягнув їй на передні лапи величезні матроські зимові рукавиці. Вони позбавили її змоги користуватися пазурами.

Мій експеримент удався.

Коли біла ведмедиця прокинулась, у ній важко було пізнати страшного хижака. Вона почала тихо скавуліти, мов собачатко перед дверима, а коли я підійшов до неї, то ведмедиця лизнула мою руку, подала лапу, і почала тертися мордою об мої коліна. Проте я не здивувався. Якщо страшний дикий кабан міг стати мирною домашньою свинею, то чому ж не могла освоїтися й дика ведмедиця? Вже задалегідь знаю, що мій винахід піде по цілому світу. Уявляю собі, як стада ведмедів будуть пастися в лісах і повертатися в село за ведмежим пастухом, що виграватиме на бубні й сопілці! Влітку господар стригтиме ведмежу шерсть, узимку годуватиме ведмедів кукурудзою. А який попит буде на ведмеже сало та на ведмежі шкури! Ведмедів можна буде впрягати в карету. Справді славним поміщиком вважатиметься той, чия карету на карцагський [КАРЦАГ — місто в південній частині Угорщини.] ярмарок втягнуть чотири білі ведмеді.

А господині доїтимуть ведмедиць. Доїти ведмедицю? А чому б ні! Адже могли предки угорців пити кобиляче молоко! А хіба ослиця така вже гарна тварина? А п'ють же від неї молоко! Сина Женев'єви, хоч він і князем був, годувала ж сарна в лісі, а засудженого на голодну смерть Уголіно власна дочка годувала своїм молоком. Це намалював сам Рафаель. То чому не могла б мене, покинутого у льодовиках і приреченого на голодну смерть матроса, годувати ведмедиця? Спробував я — вдалося, тільки шкода, що Рафаель цього не бачив, а то намалював би!

Біла ведмедиця прийняла мене за свого сина — бач, якою доброю стала! Але це тільки одна ведмедиця. Що буде з іншими? За кораблем уже чути їхній жакливий рев. Хвилина, й вони забираються на корабель. Ось вони вже на палубі, грюкають у люки. Моя добра біла ведмедиця тремтить, боїться за моє життя! Не бійся, Бебі! (Я її назвав Бебі). Я поговорю з твоїми співвітчизниками.

Бебі звела на мене свої чулі очі, немов пройнялася жалем до мене. Еге, та я справді знайшов вірний засіб! Кожну істоту можна підкупити, навіть білого ведмедя!

В кабінеті рідкостей природи стояли заспиртовані у великих посудинах усіякі дива, що їх наші вчені зібрали для європейських музеїв. Був тут навіть не раз описаний вченими та дослідниками рожевий тюлень.

Я поклав усі ці дива у два кошики і закріпив їх на спині Бебі. Сам одягнув білу ведмежу шубу, обприскавши її хлороформом. Ніс і рот перев'язав змоченою в оцті хусткою, щоб, часом, від хлороформу й самому не очманіти. Приготувавшись так, пропустив Бебі вперед і відчинив двері на палубу.

Я розрахував, що ведмеді відразу кинуться до кошиків, і тоді я дізнаюся, хто з них ведмежий володар. Бо його здобиччю стане найцінніше з ласощів — заспиртований рожевий тюлень. Мені необхідно здобути прихильність і дружбу тільки цього одного ведмедя, володаря.

Як я гадав, так воно й сталося. Кошики спорожніли через хвильку, ще на східцях. Велетенський — сім з половиною футів

А господині доїтимуть ведмедиць. Доїти ведмедицю? А чому б ні! Адже могли предки угорців пити кобиляче молоко! А хіба ослиця така вже гарна тварина? А п'ють же від неї молоко! Сина Женев'єви, хоч він і князем був, годувала ж сарна в лісі, а засудженого на голодну смерть Уголіно власна дочка годувала своїм молоком. Це намалював сам Рафаель. То чому не могла б мене, покинутого у льодовиках і приреченого на голодну смерть матроса, годувати ведмедиця? Спробував я — вдалося, тільки шкода, що Рафаель цього не бачив, а то намалював би!

Біла ведмедиця прийняла мене за свого сина — бач, якою доброю стала! Але це тільки одна ведмедиця. Що буде з іншими? За кораблем уже чути їхній жакливий рев. Хвилина, й вони забираються на корабель. Ось вони вже на палубі, грюкають у люки. Моя добра біла ведмедиця тремтить, боїться за моє життя! Не бійся, Бебі! (Я її назвав Бебі). Я поговорю з твоїми співвітчизниками.

Бебі звела на мене свої чулі очі, немов пройнялася жалем до мене. Еге, та я справді знайшов вірний засіб! Кожну істоту можна підкупити, навіть білого ведмедя!

В кабінеті рідкостей природи стояли заспиртовані у великих посудинах усіякі дива, що їх наші вчені зібрали для європейських музеїв. Був тут навіть не раз описаний вченими та дослідниками рожевий тюлень.

Я поклав усі ці дива у два кошики і закріпив їх на спині Бебі. Сам одягнув білу ведмежу шубу, обприскавши її хлороформом. Ніс і рот перев'язав змоченою в оцті хусткою, щоб, часом, від хлороформу й самому не очманіти. Приготувавшись так, пропустив Бебі вперед і відчинив двері на палубу.

Я розрахував, що ведмеді відразу кинуться до кошиків, і тоді я дізнаюся, хто з них ведмежий володар. Бо його здобиччю стане найцінніше з ласощів — заспиртований рожевий тюлень. Мені необхідно здобути прихильність і дружбу тільки цього одного ведмедя, володаря.

Як я гадав, так воно й сталося. Кошики спорожніли через хвильку, ще на східцях. Велетенський — сім з половиною футів